

LANDSHAFT DIZAYNI VOSITASIDA TALABALARDA KREATIVNI RIVOJLANTIRISH METODIKASI

Radjapova Zuxra Tirkashevna
Nizomiy nomidagi TDPU Maktabgacha ta'lim texnologiyasi dotsenti, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori(PhD)

Baxodirova Ruxsora Abduvali qizi
Sirdaryo Arxitektura va Qurilish texnikumi o'qituvchisi

Annotatsiya. Ushbu maqola landshaft dizayni masalalariga bag'ishlangan. Arxitektura oliy o'quv yurtlari talabalarining olgan bilim, ko'nikma va malakalarini ularning kasbiy o'sishi uchun amaliyotda qo'llash, tarixiy tajribasi ko'rib chiqiladi, loyiha topshiriqlarini bajarish metodikasiga, ularni samarali amalga oshirishga alohida e'tibor beriladi. Jamiyat va tabiatning o'zaro uyg'un hamkorligi, yer boyliklarini asrab-avaylash va undan oqilona foydalanish hamda bu kasbni butun dunyoda ommalashtirish maqsadida ommaning landshaft savodxonligini oshirish to'g'risidagi dalillar keltiriladi.

Kalit so'zlar: landshaft, dizayn, loyiha, dizayn faoliyati, metodologiya, atrof-muhit.

Qadim zamonlardan beri insonning bilimga bo'lgan ehtiyoji fanning dvigateli bo'lib kelgan. Uning tabiiy muhit haqidagi tadqiqotlari va g'oyalari uning o'zgarishi uchun imkoniyatlar yaratdi. Insonning fazoviy tafakkurining ko'p asrlik rivojlanishi, uning gipoteza va taxminlarini ilgari surish, shuningdek, hozirgi kunga qadar turli tajribalar Landshaft dizayni bo'yicha turli fanlarni o'rganish uchun nazariy va amaliy bilimlarning asosiga aylandi.

Landshaft dizayni nima? Bu to'rtta yo'nalishni birlashtirgan ta'limot: falsafa va botanika, dizayn va arxitektura. Loyiha har bir alohida holatda, relefning o'ziga xos xususiyatlari, undagi relyef, iqlim sharoiti va mijozning moliyaviy imkoniyatlarini hisobga olgan holda tuziladi. Ko'zni quvontiradigan va qalbga tegadigan shunday obodonlashtirish haqida o'ylash va yaratish muhimdir.

Yaxshi saqlangan bog'da dam olish uchun yoqimli joy. Peyzaj yordamida siz o'zingizni qo'shnilaringizdan butunlay himoya qilishingiz, ko'chadan o'tayotganlarning qiziquvchan ko'zlaridan yashirishingiz, uy hududini chang va shamoldan himoya qilishingiz mumkin. Bog'da siz ekinlarni beradigan daraxtlar va o'simliklarni o'stirishingiz mumkin, unda dorivor o'tlarni ekishingiz mumkin. Bog'dorchilikning imkoniyatlari, asosan, cheksizdir.

Agar landshaft dizayni amalga oshirilgan bo'lsa, uy hududining har bir burchagi afzalliklarga ega bo'ladi. Bu yerda kattalar katta guruhi dam olishi, bolalar o'yinlari uchun joy mavjud. Vertikal bog'dorchilik yordamida siz yoqimsiz joylarni osongina yashirishingiz, shaxsiy dam olish uchun biron bir burchakni izolyatsiya qilishingiz mumkin. Yorug'lik va zulmatda bunday bog'da harakatlanish xavfsiz bo'ladi. Lekin eng muhimi, atrofda sog'lom muhit bo'ladi, bu istisnosiz barchaga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Ushbu maqolaning asosiy maqsadi Peyzaj dizayni talabalari va kelajakda bu bilan professional tarzda shug'ullanishni rejalashtirganlar uchun uslubiy tavsiyalardir[1].

Uslubiy bilimlarni takomillashtirish «Landshaftning kichik me'moriy shakllari», «Makonning landshaft dizayni» kabi boshqa majburiy fanlar qatorida zaruriy asos bo'lib, landshaft dizaynerining professional sifatida yanada o'sishi uchun asosdir. Shuningdek, olingan nazariy bilimlar va akademik xarakterdagi amaliy ko'nikmalar, ular kelajakda yuqori professional darajada dizayn faoliyatini amalga oshirish uchun zarur bo'lib, belgilangan ob'ektlarning grafik tasviri bilan yuqori sifatli loyihalarni amalga oshirishga imkon beradi.

Landshaft dizaynini o'rganish davomida ma'ruzalar, seminarlar va amaliy mashg'ulotlar, jumladan ekskursiyalar, kompozitsion va ekologik echimlarni ishlab chiqish bo'yicha ishlar, uy ishlarini bajarish ko'rsatiladi. Bu esa, o'z navbatida, landshaft haqidagi asosiy bilimlarni olish uchun mo'ljallangan.

Bu erda ta'kidlash joizki, kelajakdagi dizaynerlar, ushbu bosqichda, tanqidiy fikrlash va o'z-o'zini rivojlantirish odatini rivojlantirish va mustahkamlash kerak.

Loyiha grafikasi dizayn va badiiy g'oyani vizual tarzda amalga oshirish uchun vositadir. Dizayner va rassomning professional vositalari orasida asosiy o'rinni haqli ravishda grafik tasvir egallaydi. Grafik tasvir yordamida dizayner proyeksiya qilinayotgan ob'ekt detallarining maketini, uning shakli

va dizayn sxemasini, optimal texnologik va ergonomik parametrlarni modellashtiradi.

Grafika tasviriy san'atning bir turi sifatida qadimgi davrlarda paydo bo'lgan. Har qanday tasvir, u loyiha yoki chizma bo'ladimi, har doim ma'lum bir grafik echim bilan, materialni tanlash (siyoh, akvarel, yumshoq materiallar, guash) va undan foydalanish usullari bilan bog'liq. Dizayner shuningdek vizual vositalarga ega bo'lishi kerak - chiziq, chiaroscuro, ohang, har bir grafik material uchun o'z texnikasini, tasvir usulini to'g'ri tanlashi kerak. Tabiiyki, uning grafikasining asosiy mavzusi shakl va makondir.

Bo'lajak mutaxassis uchun shakl va makonni tasvirlashning turli vositalari va usullarini chuqur o'rganish, amaliy ishlab chiqish zarur. Chiziqli va tonal grafika chizma, eskiz va chizmani bajarishning asosiy texnikasi hisoblanadi.

Muayyan landshaft loyihasini amalga oshirayotganda, dizaynerning vazifasi belgilangan shartlar asosida haqiqiy ob'ektni yaratishdir. Bu analoglar va prototiplarni ko'rib chiqish, iste'molchining psixologik va ijtimoiy portretini yaratish, ob'ektning (joyning) tarixiy va badiiy mazmunini tushunish, iste'molchi xatti-harakatlarining stsenariysini tuzishni o'z ichiga olgan juda katta ishdur. uning ijtimoiy va psixologik xususiyatlarini hisobga olish, dizayn konsepsiyasini ishlab chiqish, eskizlarni ishlab chiqish va h.k.

Shuni hisobga olish kerakki, har qanday loyiha nafaqat badiiy-nazariy va dizayndan, balki iqtisodiy qismdan ham iborat. Loyihaning ushbu qismida barcha iqtisodiy hisob-kitoblarni ishonchli va malakali bajarish, smeta tuzish va agar kerak bo'lsa, loyihaning rentabelligi to'g'risida xulosa berish kerak.

Landshaft arxitekturasi va urbanizm ta'limida dizayn studiyalari talabalarga g'oyalarni o'rganish va fazoviy dizaynlarni ishlab chiqarishga imkon beradigan kuchli vositadir, shu bilan birga studiyada yoki umumiy kontekstga xos bo'lishi mumkin bo'lgan ma'lum bilim shakllarini ishlab chiqaradi.

Landshaft arxitekturasi bo'yicha ta'lim vositasi sifatida dizayn studiyasi talabalar va o'qituvchilar uchun ko'plab imtiyozlarni taqdim etadi. Birinchidan, u akademik ta'lim va ish hayoti o'rtasidagi ideal ko'prikn tashkil etuvchi nisbatan xavfsiz, talabalarga yo'naltirilgan muhitda kasbiy amaliyot sharoitlari va dinamikasini tiklaydi; ikkinchidan, dizayn studiyasida talabalar real dunyo muammolari va muammolari bilan shug'ullanishga, ma'lum bir real kontekstda qo'llanilishi mumkin bo'lgan fazoviy echimlar va strategiyalarni ishlab chiqish va tanqidiy baholashga rag'batlantiriladi; nihoyat, dizayn studiyalari ko'pincha seminarlar va taqdimotlar orqali haqiqiy manfaatdor tomonlar va mutaxassislar bilan muloqot qilish imkoniyatini taklif qiladi, talabalarni o'z g'oyalarini aniq, qisqa va ishonarli tarzda taqdim etishga chaqiradi.

Dinamik ishlash, muammolarni hal qilish va mutaxassislar bilan o'zaro hamkorlik - bu talabalar uchun ilhom manbai bo'lib xizmat qiladigan dizayn studiyasining odatiy muhiti elementlari. Bunday muhit o'quvchilarning tasavvurlari, ijodkorliklari, fantaziyalari va ixtirolari rag'batlantiriladigan va yo'naltiriladigan ideal muhitni taqdim etadi. Tadqiqot va dizayn o'rtasidagi doimiy aloqa tarmog'i orqali o'quvchilarning bilimlari kengaytirilib, ularning fikrlashlarini kengaytirish va takomillashtirish, bilganlari va o'rganganlari o'rtasida yangi munosabatlarni yaratish va natijada o'z fantaziyasi mahsulotlarini o'zlashtirish imkonini beradi (Munari 1998). Shu nuqtai nazardan, dizayn studiyasi taqdim etadigan erkin va norasmiy muhit talabalarga o'z mahoratini sinab ko'rish va o'zlarining konfor zonasidan chiqib ketish, turli usullar va vositalardan foydalanish, yangi dizayn yondashuvlari, g'oyalari va tushunchalarini ishlab chiqish imkonini beradi.

Bundan tashqari, studiya ichidagi dizayn sayohati yolg'iz harakat emas. Ishtirokchilarning bilimlari umumiy istiqbollari va traektoriyalarni yaratish uchun studiyaning dastlabki bosqichlaridan boshlab o'quvchilar va murabbiylarni jalb qiladigan birgalikda yaratish jarayoni orqali tizimga kiritiladi. Bu o'quv jarayoni uchun qo'shimcha qiymatni anglatadi, chunki kasbiy tajriba va maxsus texnik tajribaga ega bo'lishdan tashqari, talabalar jamoada ishlash qobiliyatidan tortib, vazifalarni taqsimlash va vaqtni boshqarishgacha bo'lgan fundamental «yumshoq» ko'nikmalarni rivojlantirishlari mumkin. dizayn tanlovlari va ularning loyihasini argumentatsiya qilish.

Va nihoyat, dizayn studiyalari yangi dizayn yondashuvlari va usullarini, shuningdek, o'qitish usullarini sinab ko'rish imkoniyatini beradi. O'qituvchilar dizayn jamoasida har tomonlama ishtirok etib, turli rollarni egallaydilar - murabbiy yoki ko'proq tajribali hamkasblar - ko'proq interaktiv rol o'ynaydi va bilimlarni nafaqat nazariy darajada, balki amaliy darajada ham almashadi. O'qituvchilar cheklangan vaqt ichida etkazib berilishi kerak bo'lgan ideal yakuniy mahsulot va natijalarni nazarda

tutadigan faoliyat va vazifalarni asosli tarzda tuzadilar. Ushbu tadbirlar loyihalash orqali tushuncha hosil qilish va natijalarni kengroq rejalashtirish va siyosat ishlab chiqish jarayonlariga integratsiya qilish uchun bir necha kundan bir necha oygacha bo'lgan vaqt oralig'ida bir qator uchrashuvlar, seminarlar va taqdimotlar orqali rejalashtirilgan.

Bunday uslubda tuzilgan bo'lsa, dizayn studiyalari dizayn orqali tadqiqot g'oyasiga amal qilib, tadqiqot bilan osongina birlashtirilishi mumkin. Bu jarayon odatda tadqiqot-dizaynning uch fazali tuzilishini (tahlil-sintez-baholash) kuzatib boradi, bu esa kattaroq tadqiqot dasturining bir qismi sifatida birlashtirilishi mumkin bo'lgan bilimlarni keltirib chiqaradi (Armstrong 1999). Talabalar va o'qituvchilar tadqiqot hamkorligida birgalikda ishlaydigan, muammolarni o'rganish va dizayn jarayoni orqali spekulyativ g'oyalarni ishlab chiqish, jismoniy va ijtimoiy sohalarida takliflarni o'rganish, ularni mavhum shakllarga aylantirish uchun maydon sifatida harakat qilish.

Dizayn studiyasida barcha ishtirokchilarning bilimlari umumiy istiqbollari va strukturaviy dizayn tadqiqotlarini ishlab chiqarish uchun dastlabki bosqichda birgalikda yaratish jarayoniga kiritiladi. Ikkinchisi strategiyalar, protseduralar, usullar, marshrutlar, taktikalar, sxemalar va odamlar ijodiy ish usullarini tizimli tekshirishni o'z ichiga oladi. Dizayn g'oyalar, materiallar va texnologiyalarni sinab ko'rishni o'z ichiga oladi. Bu innovatsion kontseptual rivojlanish, mahsulot evolyutsiyasi va bozorni o'zgartirishni o'z ichiga oladi. Shuningdek, u madaniy, ijtimoiy, iqtisodiy, estetik va axloqiy masalalar bo'yicha tadqiqotlarni o'z ichiga oladi.

Xulosa: Zamonaviy dunyo sharoitida, ommaviy urbanizatsiya, global isish va ekologik ofatlar davrida, landshaft dizayni sohasidagi fundamental bilimlar to'g'risidagi tasavvurni omma orasida shakllantirish maqsadga muvofiqdir. Jamiyat va tabiatning uyg'un o'zaro ta'siri g'oyalarini joriy etish, er resurslarini saqlash va oqilona foydalanish va umuman ushbu kasbni ommalashtirish uchun ekologik yo'nalishlar va umuminsoniy qadriyatlarni qadrlash kerak.

Adabiyotlar

Huisman P (1996) Kennis gewogen: van sociaal-wetenschappelijk denken tahlil: kritiek en aanwijzingen. PhD dissertatsiyasi

Klaasen IT (2004) Bilimga asoslangan dizayn: shahar va mintaqaviy dizaynni fanga aylantirish. Delft universiteti matbuoti, Delft

Manzini E (2009) Yangi dizayn bilimlari. Des Stud Elsevier Ltd 30(1):4–12. <https://doi.org/10.1016/j.destud.2008.10.001>